

ЗАХИСТ ПРИВАТНОЇ ОСОБИ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Павло ЛЕСИК

здобувачка освіти спеціальності «Правоохоронна діяльність»

Галицький фаховий коледж імені В'ячеслава Чорновола

Науковий керівник: Тетяна МЕЛЬНИК

викладач юридичних дисциплін, старший викладач

Актуальність теми. Відносини між державою та людиною в цьому світі вибудовуються на підставі принципу: держава існує саме для того, щоб створювати й підтримувати можливості приватних осіб до гідного життя. Це дозволяє визначити унормування основних публічно-правових відносин між громадянами й органами публічної адміністрації найважливішим завданням адміністративного права й висуває на перші позиції адміністративно-правової науки такий об'єкт дослідження, як невіддільний учасник адміністративно-правових відносин.

Аналіз дослідження даної проблематики. Варто виділити наукові розробки таких вчених, як В.Б. Авер'янов, Ю.П. Битяк, В.І. Васильєва, О.В. Гончарук, Б.М. Дронів, С.П. Погребняк, Р.В. Сивий, В.М. Селіванов, В.В. Галуцько, Р.А. Калужний, М.П. Кунцевич, Ю.О. Легеза, С.В. Савченко, О.М. Вінник, Є.В. Курінний, В.К. Колпаков, Т.О. Коломоець, А.Я. Курбатов, С.Т. Гончарук та інші. Однак у дослідженнях представників адміністративної науки відсутнє комплексне дослідження суб'єктивних публічних прав як складової частини адміністративної правосуб'єктності приватної особи.

Мета дослідження – комплексне дослідження адміністративної правосуб'єктності приватної особи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття «людина» в юридичному сенсі означає представника виду *Homo sapiens* – істоту, яка уособлює нерозривну єдність біологічної, соціально-історичної, культурної, духовно-моральної сторін її існування [1, с. 259]. Водночас, що важливо, в правовому аспекті названі сторони існування не мають визначального

значення; для визнання за персоною основних прав – прав людини – не має значення, якого вона віку чи статі, яку релігію сповідує і що робить на дозвіллі; досить самого факту її належності до *Homo sapiens*. Наступною сходинкою в піраміді конкретизації значень виступає поняття «особа». Його можна трактувати як варіацію поняття «людина»: це людина, яка досягла певного ступеня соціальності, що дозволяє їй відносно незалежно існувати в суспільстві, виражати власну волю та добиватися її реалізації.

Тобто саме особою є людина в юридичному смислі – та, що потенційно готова вступати в правовідносини, реалізуючи свої бажання та інтереси. Тут треба зупинитися на важливому, на наш погляд, моменті. Тезаурус юридичної науки, як відомо, потребує особливої прискіпливості й точності в обранні термінів; лише системно й несуперечливо побудовані логічно-термінологічні конструкції забезпечують правильну спрямованість наукових пошуків, сприяють дотриманню доказовості як принципу досліджень і відповідають за правдивість результатів. І саме в галузі формулювань і дефініцій навколо людини як суб'єкта права спостерігається зайва термінологічна плутанина, пов'язана з багатозначністю деяких термінів і використанням буденного, а не наукового їх розуміння.

Виходячи з людино центристської ідеології вітчизняного адміністративного права та публічно-управлінських стандартів ЄС, згідно з якими публічна адміністрація має якнайповніше задовольняти права, свободи й законні інтереси невіддільних фізичних і юридичних осіб, можна говорити, що відповідно до спрямованості впливу публічної адміністрації приватним особам відведено провідну роль серед суб'єктів адміністративного права.

Приватна особа – це особа, що діє від себе особисто, неофіційно. Вагомим правом приватної особи є правоможності володіти, користуватися й розпоряджатися своєю власністю – приватною – як формою привласнення, коли засоби виробництва й продукти праці належать окремим особам.

Зміст поняття «приватна особа» в контексті адміністративного права містить таку тріаду: 1] приватна особа як суб'єкт адміністративно-правових

відносин; 2] приватна особа як об'єкт публічного управління; 3] приватна особа як суб'єкт адміністративно-деліктних відносин.

Юридична природа приватної особи як суб'єкта адміністративно-правових відносин складає основу в цій сфері, коли приватна особа є рівним учасником таких відносин: кожному суб'єктивному публічному праву приватної особи кореспондується юридичний обов'язок суб'єкта публічної адміністрації й навпаки. З погляду теорії публічного управління, приватна особа є об'єктом публічного управління, маючи на собі як позитивний, так і негативний управлінський вплив суб'єкта публічної адміністрації. У такому разі приватна особа зобов'язана виконувати законні вимоги суб'єкта публічної адміністрації. Приклад: приватна особа зобов'язана на зауваження суб'єкта публічної адміністрації припинити куріння тютюнових виробів у місцях, де це заборонено законом.

Серед суб'єктів адміністративного права приватних осіб, які є учасниками адміністративних правовідносин і правовий статус яких характеризується відсутністю владних повноважень у сфері публічного управління, слід виділити: фізичних осіб – громадян України, іноземців, осіб без громадянства; фізичних осіб-підприємців; юридичних осіб приватної форми власності (підприємства, установи, господарські товариства); громадські об'єднання; професійні спілки; політичні партії; органи самоорганізації населення; релігійні організації.

До основних індивідуальних приватних осіб, за адміністративним правом, належать громадяни України. Індивідуальними суб'єктами адміністративного права є іноземці та особи без громадянства.

Видами інструментів захисту приватних осіб у сфері публічного адміністрування є адміністративна медіація, адміністративне оскарження, притягнення винних посадових осіб публічної адміністрації до спеціальної дисциплінарної відповідальності, відшкодування шкоди, завданої незаконними діями (бездіяльністю) суб'єктів публічної адміністрації, та засоби самозахисту, які мають різну юридичну природу й доповнюють одне одного з найменш

болючими для суб'єктів публічної влади наслідками (добровільне примирення у процесі адміністративної медіації) - до майже повної заміни публічної влади у процесі позачергових виборів, що проводяться під тиском громадянського суспільства.

Останнім часом дедалі частіше можна зустріти практику альтернативного вирішення правових конфліктів (суперечок) без звернення до класичних судових процедур. Широкого застосування в європейських країнах набула медіація як альтернатива вирішення юридичної суперечки. Медіація розглядається як один з альтернативних способів вирішення конфліктів, який дедалі більше привертає до себе увагу в Україні, та як особлива форма посередництва під час врегулювання суперечок, що виникають між учасниками правовідносин. Проблемою запровадження інституту медіації в Україні є відсутність нормативно-правової бази щодо її регулювання та низький рівень обізнаності населення щодо можливості позасудового порядку вирішення господарських суперечок.

Особливе місце в системі адміністративно-правового захисту приватних осіб посідає інститут адміністративного оскарження, який можна схарактеризувати як оскарження в межах органів публічної влади адміністративних актів, а також процедурних рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень безпосередньо до них самих або до адміністративних органів, які є вищими в системі ієрархічного підпорядкування, чи до спеціально створених апеляційних підрозділів.

Однією із визначних подій стало прийняття довгоочікуваного Закону України «Про адміністративну процедуру» (ЗУ «Про адміністративну процедуру», 2022) [2]. Пройшовши тривалий двадцяти трьох річний шлях, цей Закон України нарешті отримав свій офіційний статус та з часом (з 15.12.2023) зможе стати юридичною основою для будь-якої адміністративної процедури, яка буде здійснюватися кожним суб'єктом публічної адміністрації.

Говорячи про адміністративну процедуру та її зв'язок з правом людської гідності, ми б хотіли звернути увагу на один аспект німецького вчення про це

фундаментальне право людини, а саме на неприпустимість перетворення людини на об'єкт у державних процедурах. Увесь цей Закон України орієнтований на захист приватної особи у сфері публічного адміністрування. Тому він цілковито спрямований на захист права людської гідності [3, с. 53].

Висновки. Проведене дослідження дає змогу сформулювати наступні висновки та узагальнення. Попри те, що право людської гідності є одним із фундаментальних прав будь-якої людини, яке вимагає абсолютного захисту з боку держави, в Україні, наразі не сформовано ні чіткого вчення про сутність і зміст цього найголовнішого права людини, ні розуміння того як держава має забезпечувати його абсолютний захист. На наше переконання, в Україні має бути сформоване ґрунтовне, європейсько-орієнтоване вчення про кожне окреме право людини. Право людської гідності зобов'язує публічну адміністрацію завжди бачити у людині суб'єкта права, який має власну позицію щодо конкретної справи, власні інтереси, суб'єктивне право надати свої пояснення щодо провадження, яке стосується її права та інтересів, а також право розраховувати на те, що суб'єкт публічної адміністрації врахує ці пояснення при прийнятті рішення по справі.

Закон України «Про адміністративну процедуру» закладає якісно нову юридичну основу адміністративної процедури, яка орієнтована на потреби приватної особи. Цей Закон України орієнтований на захист приватної особи у сфері публічного адміністрування, а насамперед, на захист права її людської гідності від порушення рішеннями, діями чи бездіяльністю публічної адміністрації. Таким чином, Закон України «Про адміністративну процедуру» є засобом конкретизації вимог Основного Закону України щодо поваги до людської гідності кожного. Отже, порушення зазначених у вказаному Законі України принципів адміністративної процедури є не тільки незаконними, а й неконституційними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гудима Д.А. Людинорозуміння у правовій науці (до характеристики сучасного поняттєвого апарату). *Проблеми філософії права*. 2005. Том III. № 1–2. С. 256–266.

2. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17.02.2022 р. № 2073-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text>

3. Закон України «Про адміністративну процедуру» як інструмент захисту права людської гідності у сфері публічного адміністрування». *Спецвипуск, присвячений Закону України «Про адміністративну процедуру»*. *Адміністративне право і процес*. № 4 (39). 2022. С. 49-60.